

Návrh výchovného programu neformálního vzdělávání pro mateřskou školu

Barbora Vlčková

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav školní pedagogiky

akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Barbora Vlčková**
Osobní číslo: **H11048**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Učitelství pro mateřské školy**
Forma studia: **prezenční**

Téma práce: **Návrh výchovného programu neformálního
vzdělávání pro mateřskou školu**

Zásady pro vypracování:

Teoretická rešerše k problematice neformálního vzdělávání v podmínkách práce s dětmi předškolního věku.

Mapování zájmových volnočasových aktivit se zaměřením na výchovné oblasti.

Vytvoření návrhu výchovného programu neformálního vzdělávání zaměřeného na MŠ.

Ověření výchovného programu neformálního vzdělávání pro konkrétní MŠ.

Doporučení pro praxi a diskuse k programu.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

JANIŠ, Kamil. Úvod do problematiky volného času. Vyd. 1. Opava: Slezská univerzita v Opavě, Fakulta veřejných politik, Ústav pedagogických a psychologických věd, 2009, 61 s. ISBN 978-80-7248-530-7.

PÁVKOVÁ, Jiřina. Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002, 231 s. ISBN 8071787116.

PŘADKA, Milan. Kapitoly z dějin pedagogiky volného času. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1999, 93 s. ISBN 80-210-2033-4.

SPOUSTA, Vladimír. Metody a formy výchovy ve volném čase: kultura a umění ve výchově. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 1996, 81 s. ISBN 80-210-1275-7.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, PhD.

Ústav školní pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

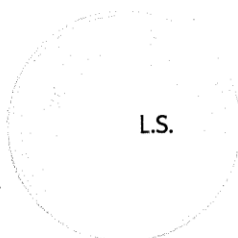
23. ledna 2014

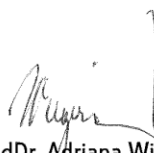
Termín odevzdání bakalářské práce:

2. května 2014

Ve Zlíně dne 23. ledna 2014

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

doc. PaedDr. Adriana Wiegerová, PhD.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně *20. 6. 2014*

[Podpis]
.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odjírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k větší výdělku dosaženému školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Má bakalářská práce se zabývá problematikou neformálního vzdělávání v podmínkách mateřské školy. Rozdělila jsem ji na dvě části: teoretickou část a praktickou část. V teoretické části se budu zaměřovat na kurikulum a jeho formy. Poté se zaměřím na neformální vzdělávání, kde budu zmiňovat, jakým způsobem je pohlíženo na definici pojmu, a zaměřím se na principy, jimiž se neformální vzdělávání řídí. Dále se zaměřím na problematiku volného času, kdy budu rozebírat zájmové činnosti, strukturu zájmového kroužku a instituce pro výchovu mimo vyučování předškolních dětí jako základ neformálního kurikula. Poslední část je věnování environmentální výchově jako jedné z možností začlenění do neformálního kurikula. Praktická část je věnována návrhu výchovného programu neformálního vzdělávání a jeho ověření v MŠ.

Klíčová slova: Celoživotní učení, neformální vzdělávání, kurikulum, volný čas, výchova mimo vyučování, environmentální výchova

ABSTRACT

My bachelor's thesis deals with the non-formal education in terms of kindergarten. I divided it into two parts: a theoretical part and a practical part. In the theoretical part I will focus on the curriculum and its forms. Then I will focus on informal education, where I mention how to look at the definition of the term, and focus on the principles that governed informal education. Next, I will focus on the issue of free time when I will discuss leisure activities, the ring structure of interest and institutions for education outside the classroom preschool children as the basis of the informal curriculum. The last section is devoted to environmental education as one of the possibilities of integrating the informal curriculum. The practical part is devoted to the design of the educational program of non-formal education and its evaluation in kindergarten.

Keywords: Lifetime target, out- of- school education, curriculum, leisure, education out of school hours, enviromental eduaction.

Poděkování, motto a čestné prohlášení, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická, nahraná do IS/STAG jsou totožné ve znění:

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 KURIKULUM A JEHO FORMY	12
2 NEFORMÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	14
2.1 CELOŽIVOTNÍ UČENÍ.....	16
3 VOLNÝ ČAS.....	18
3.1 ZÁJMOVÁ ČINNOST	19
3.2 STRUKTURA ZÁJMOVÉHO KROUŽKU	21
3.3 INSTITUCE PRO VÝCHOVU MIMO VYUČOVÁNÍ PŘEDŠKOLNÍCH DĚTÍ JAKO ZÁKLAD NEFORMÁLNÍHO KURIKULA	22
4 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA JAKO JEDNA Z MOŽNOSTÍ ZAČLENĚNÍ DO NEFORMÁLNÍHO KURIKULA	23
4.1 CÍLE ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVY	23
II PRAKTICKÁ ČÁST	24
5 PROGRAM - SVĚT KOLEM NÁS	25
5.1 1. DEN - STROMY	28
5.2 2. DEN - KVĚTINY.....	36
5.3 3. DEN – ZVÍŘATA DOMÁCÍ - HOSPODÁŘSKÁ	42
5.4 4. DEN - ZVÍŘATA ŽIJÍCÍ NA POLI A V LESE.....	50
5.5 5. DEN – CHRÁNÍME PŘÍRODU	56
EVALUACE ASISITUJÍCÍ UČITELKY.....	62
ZÁVĚR	63
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	64
SEZNAM OBRÁZKŮ	66
SEZNAM PŘÍLOH.....	68

ÚVOD

Téma mé Bakalářské práce je návrh výchovného programu neformálního vzdělávání pro mateřskou školu. V dnešní době se stále více setkáváme s tím, že vychovávat a vzdělávat děti bychom neměli jen během dopoledne v mateřské škole, ale že bychom se o to měli snažit i v době volného času dítěte, z tohoto důvodu neustále vznikají nové zájmové instituce, které se zabývají výchovou a vzděláním ve volném čase. Zájmové instituce spadají pod neformální vzdělávání. Ve své Bakalářské práci jsem se pokusila vytvořit návrh výchovného programu, jenž může být využit v tomto typu institucí. Tento program jsem zaměřila na environmentální výchovu, jelikož si myslím, že je to aktuální téma, které nemusí mít až tak velké zastoupení.

Ve své práci se nejdříve zaměřím na teoretickou část a posléze na praktickou.

V teoretické části začnu první kapitolou Kurikulum a jeho formy. Řekneme si pár slov o historii tohoto slova. Vysvětlíme, co je kurikulum a jaké jsou rozdíly mezi kurikulem a neformálním kurikulem.

V druhé kapitole se zaměřím již na zmíněné neformální vzdělávání. Vysvětlím co vlastně neformální vzdělávání je. Také Vás lehce seznámím se snahou prosadit neformální vzdělávání. Zmíním zde i principy neformálního vzdělávání. V podkapitole se zaměřím na celoživotní učení. Definuji zde, co vlastně celoživotní učení znamená a proč souvisí s neformálním vzděláváním. Uvedu zde také Program Celoživotního učení, kde se hlavně zaměřím na část programu zaměřenou na předškolní vzdělávání.

Třetí kapitolu jsem zaměřila na Volný čas, a to z důvodu, že neformální vzdělávání je formou učení, které ve volném čase probíhá. První podkapitole budu mluvit o zájmové činnosti, kde si rozdělíme zájmové činnosti z hlediska zaměření na výchovné oblasti. V druhé podkapitole Vás seznámím se strukturou zájmového kroužku. Jak by měl vypadat úvod a na co bychom neměli zapomenout. Třetí podkapitola bude věnována institucím výchovy mimo vyučování. Tyto instituce budou zaměřeny na předškolní děti.

Poslední kapitola teoretické části bude zaměřena na environmentální výchovu. V této kapitole si na úvod vysvětlíme pár pojmů, které s touto výchovou souvisí, a co vůbec environmentální výchova je. Dále se zaměříme na cíle environmentální výchovy.

V praktické části si na začátku uvedeme charakteristiku programu Svět kolem nás. Zmíním zde cíle programu, charakteristiku dětí, vzdělávací obsah, atd.

Dále se v podkapitolách seznámíme s průběhem každého dne a aktivitami, jež v každém dni probíhaly. Na závěr jsem vždy ke každému dni uvedla autoevaluaci a na závěr celého programu evaluaci paní vedoucí v podobě krátkého dotazníku.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 KURIKULUM A JEHO FORMY

V této kapitole jsem zaměřila na vysvětlení pojmu kurikulum a neformální kurikulum. Důvodem je, že pojem kurikulum se vzděláváním formálním a neformálním úzce souvisí.

S pojmem kurikulum se často setkáváme při různých příležitostech (na veletrzích škol, výstavách zaměřených na vzdělávání). Často je zde kurikulum formulováno jako učební plán školy. Pojem kurikulum je však mnohem obsáhlejší. (Průcha, J., 2005, str. 236)

Nejdříve se však zaměřím na historii tohoto pojmu. Slovo curriculum vychází z latinského slova currere, což v překladu znamená běžeti. Do jazykového užívání se curriculum začlenilo jako curriculum vitae, což znamená průběh života. (Průcha, J., 2005, str. 236)

Na ukázkou jsem si vybrala pár definic, které mohou čtenáři více přiblížit obsáhlost daného pojmu.

„Kurikulum je zásadní součástí každého vzdělávacího procesu. Řeší otázky, co by studenti měli učit, co by měli být schopni dělat, proč, jak, a jak dobře. V minulosti, kurikulum bylo navrženo pouze z hlediska jeho kulturních přenosových funkcí s jeho strukturou, která odráží diskrétní oblasti znalostí.“ (© UNESCO-IBE 2006)

„Kurikulum se může být rozlišováno dle 3 základních významů. První základní význam je: Kurikulum je obsah veškeré zkušenosti, kterou žáci získávají ve škole a v činnostech ke škole se vztahujících, její plánování a hodnocení. Druhý význam kurikula: Je to vzdělávací program, projekt plán. Třetí význam: Kurikulum lze chápat jako průběh studia a jeho obsah“ (Průcha, J., Walterová E., a Mareš, J., 2009, s. 136)

Osobně jsem názoru, že srozumitelnější definice je od autorů Průchy, Walterové a Mareše. Nenaznačuji tím, však že bych s první definicí nesouhlasila. Sama pojem kurikulum chápu jako souhrn znalostí, dovedností a zkušeností celoživotního vzdělávání, které si jedinec osvojuje během svého života.

Myslím si, že zajímavé pojetí kurikula, bychom mohly najít i u jiných autorů, proto se zmíním i o pojetí kurikula dle Maňáka, Janíka a Švece, jenž pohlíží na kurikulum ze dvou úhlů pohledu. Prvním úhlem pohledu je, že kurikulum lze brát jako souhrn znalostí, které by si měl osvojit člověk, jakožto člen dané společnosti. Kurikulum se zde stává součástí kultury dané společnosti. (Maňák, J., Janík, T., a Švec, V., 2008)

Druhý úhel pohledu na kurikulum autoři vidí, jako výraz pro sblížení různých kultur a tradic a propojování odlišných koncepcí. (Maňák, J., Janík, T., a Švec, V., 2008)

Jak jsem již uvedla, kurikulum je velmi obsáhlý pojem, mnoho autorů se snažilo kurikulum rozdělit na několik forem. Můžeme se setkat s pojmy jako zamýšlené kurikulum realizované kurikulum. Mě však zajímaly formy kurikula dle typů vzdělávání:

- 1) **Formální kurikulum** – vzdělávací program školního vzdělávání. Realizuje se ve vzdělávacím procesu a má předepsané způsoby kontroly a hodnocení výsledků.
- 2) **Neformální kurikulum** – vzdělávací program, jenž se zabývá mimotřídními a mimoškolními aktivitami, které jsou organizované školou. Mohou to být například: exkurze, výlety, soutěže, zájmové činnosti.
- 3) **Skryté kurikulum** – jedná se o utajované nezáměrné kurikulum. Popisuje vlivy působící na žáky studenty, učí je jak ve škole přežít. Do skrytého kurikula patří schopnosti žáku sdružovat se do skupin, ovlivňovat pravidla, navozovat dobré vztahy s učiteli, vyzkoušet a mít rozdílné sociální role ve třídě. (Mikesková, Š., 2012)

Pro mou bakalářskou práci je nejdůležitější z těchto tří forem neformální kurikulum. To z důvodu, že praktickou část budu mít zaměřenou na vytvoření výchovného programu neformálního vzdělávání.

2 NEFORMÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ

V této kapitole se zaměřím na vysvětlení pojmu neformální vzdělávání. Neformální vzdělávání se odráží v různých formách vzdělávání, ať už dětí, mladistvých, dospělých a seniorů. Já se zaměřím na neformální vzdělávání dětí předškolního věku. U předškolního věku můžeme neformální vzdělávání definovat jako formu učení, jenž lze brát jako náplň Pedagogiky volného času.

Na začátek uvedu pár definic neformálního vzdělávání dle MŠMT a NÚV:

„Neformální vzdělávání se uskutečňuje mimo formální vzdělávací systém (formální vzdělávání vede k dosažení určitého stupně vzdělání doloženého certifikátem, např. vysvědčením, diplomem) a nevede k ucelenému školskému vzdělání. Jedná se o organizované výchovně vzdělávací aktivity mimo rámec zavedeného oficiálního školského systému, které zájemcům nabízí záměrný rozvoj životních zkušeností, dovedností a postojů, založených na uceleném systému hodnot.“ (MŠMT, ©2013- 2014)

„Neformální vzdělávání je dobrovolné a záměrné učení, které rozvíjí schopnosti, dovednosti, zájmy a potřeby člověka mimo rámec běžného školního vzdělávání. Uskutečňuje se různými formami a vzdělávacími programy. Patří sem například organizované volnočasové aktivity pro děti, mládež i dospělé, počítačové kurzy, kurzy cizích jazyků, přednášky apod.“ (NÚV, ©2011-2014)

Osobně se více přikláním k vysvětlení pojmu dle NÚV, který mi přijde srozumitelnější. Pro lepší pochopení uvádí i příklady aktivit, které do neformálního vzdělávání patří. Důvodem mého názoru je zkušenost, kdy jsem se vyptávala osob, co si představí pod pojem neformální vzdělávání. Často jsem slýchávala, že neví co si pod tímto pojmem představit. K pochopení pojmu došlo, až po uvedení konkrétních příkladů aktivit.

Neformální vzdělávání stejně jako formální se řídí určitými principy:

1. dobrovolnost
2. přístupné široké veřejnosti
3. zaměřeno na učící se a jejich aktivní přístup

4. zahrnuta práce individuálně i ve skupině
5. zaměřeno na výchovu jedince užitečného pro život a ve společnosti
6. komplexní přístup – znalosti, dovednosti, postoje, emoce a hodnoty
7. učení založeno na zkušenostech a práci při různých činnostech
8. rozdělení procesu učení do konkrétních kroků
9. učení vycházející z individuálních potřeb účastníků (Česká národní agentura Mládež, ©2007 – 2014)

V České republice se neformálním vzděláváním začal systematicky zabývat prostřednictvím národního projektu **Klíče pro život** Národní institut dětí a mládeže v roce 2009. Za čtyři roky trvání tohoto projektu vzniklo **Memorandum o podpoře uznávání výsledků neformálního vzdělávání při práci s dětmi a mládeží**. Poprvé bylo Memorandum podepsáno na celostátní **Konferenci o uznávání neformálního vzdělávání**, která proběhla od 2. do 3. listopadu 2011 v Praze. V současné době se již pod Memorandum podepsalo 15 signatářů z řad významných vzdělavatelů a zaměstnavatelů. Tento dokument umožňuje získání dalších možností k uznávání neformálního vzdělávání a podpoření v lidech vnitřní motivaci k celoživotnímu učení. (MŠMT, ©2013- 2014)

Snahou o uznání neformálního vzdělávání se zabývá i další národní projekt **K2 – kvalita a konkurenceschopnost v neformálním vzdělávání**. Realizuje je ho Ministerstvo školství a Národní institut dětí a mládeže. (MŠMT, ©2013- 2014)

S uznáváním neformálního vzdělávání se nesetkáme jen u nás, ale i v okolních státech Evropské unie. Ministři školství členských států přijali **Doporučení Rady o uznávání neformálního vzdělávání a informálního učení** z 20. prosince 2012 na jednání Rady pro vzdělávání, mládež, kulturu a sporte dnech 26. a 27. listopadu 2012. (MŠMT, ©2013- 2014)

2.1 Celoživotní učení

V této kapitole se zaměřím na vysvětlení pojmu celoživotní učení. Na tento pojem se zaměřím proto, že neformální vzdělávání jak později více vysvětlím, patří právě do celoživotního učení, a nemůžeme tedy tento pojem opomíjet.

Nejdříve si zmíníme, co znamená pojem učení dle definice Průchy:

„Za učení jsou považovány všechny aktivity, které rozvíjejí jednotlivcovy znalosti, dovednosti nebo kompetence (způsobilosti) a směřují jak k jeho lepší uplatitelnosti na trhu práce, tak k jeho osobnímu, občanskému a sociálnímu rozvoji.“ (Průcha, J., Walterová E., a Mareš, J., 2009, str. 247)

Celoživotní učení je záměrná i nezáměrná činnost, která probíhá během celého života jedince. Probíhá v nejrůznějších situacích, prostředcích a je členěno z institucionálního hlediska na tři formy:

- 1) Formální vzdělávání
- 2) Neformální vzdělávání
- 3) Informální učení (Průcha, J., Walterová E., a Mareš, J., 2009, str. 247)

Tyto formy učení existují delší dobu, pozornosti se jim však dostalo až v devadesátých letech 20. století. Důvodem je souvislost s vývojem soudobého evropského konceptu, který klade důraz na celoživotní učení, které by mělo opravdu probíhat po celý život. (Průcha, J., Walterová E., a Mareš, J., 2009, str. 247)

Celoživotní učení má svůj vlastní program - **Program celoživotního učení**, ten se dělí na čtyři odvětvové programy - Comenius, Erasmus, Leonardo da Vinci a Grundtvig. (NAEP, © 2007-2014)

Pro učitelky v mateřských školách je nejdůležitějším programem Comenius, který se zaměřuje na předškolní a školní vzdělávání až do úrovně ukončení středního vzdělávání.

„Cílem programu je rozvíjet porozumění mezi mladými lidmi z různých evropských zemí, také osvojit si základní životní dovednosti nezbytné pro jejich osobní rozvoj, pro jejich budoucí zaměstnání a pro aktivní účast v evropských záležitostech.“ (NAEP, © 2007-2014)

V roce 2013 bylo členy 27 států Evropské unie - Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďar-

sko, Malta, Německo, Nizozemí, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko a Velká Británie. (NAEP, © 2007-2014)

3 VOLNÝ ČAS

V předchozích kapitolách jsem se zaměřila na vysvětlení pojmu neformální vzdělávání a neformální kurikulum. Poznamenala jsem, že se zaměřím na neformální vzdělávání z hlediska neformálního vzdělávání pro předškolní věk, kde jsem zmínila, že neformální vzdělávání můžeme brát jako formu učení, se kterou se setkáváme ve volném čase jedince. Nejdříve se zaměřím na vysvětlení pojmu volný čas.

Nejdříve bych ráda uvedla definici volného času dle Pávkové, Hájka, a Hofbauera:

„Pod pojmem volný čas se běžně zahrnují odpočinek, rekreace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené. Z hlediska dětí a mládeže do volného času nepatří vyučování a činnosti s ním související, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a osobní věci, povinnosti spojené s provozem rodiny, domácnosti, výchovného zařízení i další uložené vzdělávání a další časové ztráty. Součástí volného času nejsou ani činnosti zabezpečující biologickou existenci člověka.“ (Pávková, J., 2002, str. 13)

Další definicí volného času je definice V. Spousty:

„ Volný čas, je čas, který člověku zůstává jako protiváha nutných činností spjatých se zaměstnáním, sociálními povinnostmi a biologickými potřebami, je to čas prázdný, který každý může naplnit v rámci daných podmínek svobodně, podle své vlastní vůle.“ (Spousta, V., 1994, in Kavanová A., a Chudý, Š., 2005, str. 9)

Osobně se mi více zamlouvá definice Pávkové, druhá definice Spousty mi přijde více všeobecná. Definice Pávkové je konkrétnější, uvádí konkrétní příklady, co do volného času patří a co ne.

Společnost si již uvědomila, že výchovu ve volném čase nemůže zvládnout jen rodina, ale i instituce pro mimoškolní výchovu. A to proto, že rodina nemá dostatek času a prostředků. Také rodině chybí možnost uspokojit potřebu dětí sdružovat se s vrstevníky. Navíc je historicky dokázáno, že prevence, již, se dětem dostane v institucích výchovy volného času, je mnohem účinnější než náprava chyb a převýchova. (Pávková, J., 2002, str. 14)

Než se zaměřím na první podkapitolu, ráda bych zde uvedla menší věc k zamyšlení. V dnešní době se hodně spekuluje o tom, že děti mají mnoho volného času. Oproti našim rodičům a prarodičům mají děti určitě více volného času, jen málokteré dítě musí doma

pracovat, tím myslím úklid v domě, práce na zahradě. Na druhou stranu, dnešní děti často musí navštěvovat různé kluby a kroužky, jenž jim rodiče vyberou. Mnohdy se stává, že si tím rodiče kompenzují vlastní sny, které si samy nemohli splnit. V praxi jsem mohla vidět, že děti navštěvovaly tyto zájmové aktivity každý den. Je tedy opravdu správné tvrdit, že dnešní děti mají mnohem více volného času? Obzvláště, když jim na volnou aktivitu, kdy by si mohly svobodně hrát, nezbyvá zrovna moc času?

Výchovu mimo vyučování ve své knize Pávková, Hrdličková a Pavlíková charakterizují takto:

- Výchova mimo vyučování probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny
- Je institucionálně zajištěná
- Probíhá mimo povinné vyučování
- Uskutečňuje se převážně ve volném čase (Pávková, J., 2002, str. 37)

Výchova mimo vyučování je velmi důležitou oblastí výchovného působení. Na výchově dětí mimo čas vyučování se podílí rodina, škola, instituce a zařízení pro výchovu mimo vyučování a další společenské vlivy. Dává nám příležitost směřovat jedince k racionálnímu využití volného času, formovat smysluplné zájmy, rozvíjet specifické schopnosti, atd. (Pávková, J., 2002, str. 37)

Výchova mimo vyučování zahrnuje i jiné oblasti, než jen ovlivňování volného času, ale i přípravu na školu a upevňování hygienických a kulturních návyků. (Pávková, J., 2002, str. 38)

Tato výchova je upravena Vyhláškou MŠMT ČR ze dne 10. 9. 1991 O mimoškolních zařízeních a následně byla upravena v oblasti obsahové a organizační vyhláškami MŠMT v roce 1992. (Němec, J., 2003, str. 20)

3.1 Zájmová činnost

Tuto kapitolu jsem věnovala zájmové činnosti. Zaměřím se na ni proto, že zájmová činnost je náplní různých institucí pro děti mimo čas vyučování. Než se ale zaměřím na zájmovou činnost, uvedu, pomocí definic, co si můžeme představit pod pojem zájem.

Na úvod uvedu dvě definice pojmu zájem. První definice je převzata od Kavanové a Chudého:

„ Zájem charakterizujeme jako osobní vlastnost vyjádřenou vztahem k předmětu a jevu, které si člověk osvojuje se zvláštním významem. Vzbuzuje, sám, snahu po získání a poznávání, ovládání či porozumění. Takto charakterizovanou osobnostní vlastnost přemítá do své činnosti a vykonává s požitkem. “ (Kavanová A., a Chudý, Š., 2005, str. 31)

Druhá definice je od Němce:

„ Zájem můžeme charakterizovat jako osobnostní vlastnost, vyjadřující vztah k předmětům či jevům, kterým člověk připisuje zvláštní význam. Vzbuzuje snahu po aktivním kontaktu s předmětem zájmu a jeho poznávání, popř. ovládání či zvládání. Tato skutečnost se promítá do činností člověka, jejichž vykonávání je vždy spojeno s citovými požitky. “ (Němec, J., 2003, str. 23)

Zájmové činnosti mají za cíl uspokojovat a rozvíjet individuální zájmy, schopnosti a potřeby jedince. Také se podílí na utváření jeho názorů, postojů a přesvědčení. Na rozdíl od zábavy a odpočinku má zájmová činnost vždy aktivní charakter, obsahuje volní složku a ovlivňuje osobnost vychovávaného.

J. Faltýsová rozděluje obsahové členění zájmové činnosti:

1. Vědeckotechnické a vědecké – biologické činnosti, modeláři, atd.
2. Technicko-praktické – kroužky šikovných rukou různého zaměření
3. Společenskovední – historické, vlastivědné činnosti
4. Přírodovědné (pěstitelské a chovatelské) – včelaři, rybáři, zahrádkáři.
5. Estetickovýchovné – výtvarné, hudební, literárně- dramatické činnosti (Němec, J., 2003, str. 23)

Obsah zájmové činnosti se člení podle věku dětí a mládeže, ale i podle vyspělosti jedince a předchozích zkušeností. Zájmy mladších dětí nejsou většinou ještě určené, proto je dobré jim dávat možnost většího výběru zájmových činností. Díky tomu se může u dětí objevit předpoklad, schopnost pro danou činnost. (Němec, J., 2003, str. 23)

Němec se ve své knize zmiňuje, že je dobré, aby měly školní děti již od počátku zahájení školní docházky pedagogicky vedené zájmové činnosti, protože si tak již dítě vytváří návyk zabývat se zájmovou činností i v pozdějším věku. Já bych k tomu dodala jen to, že děti by měly mít pedagogicky vedené zájmové činnosti již v předškolním věku, jelikož je to právě toto období, kdy je dítě nejvíce ovlivnitelné a má největší chuť objevovat a zkoušet něco nového.

3.2 Struktura zájmového kroužku

Každá výchovně vzdělávací činnost má určitou strukturu. U zájmových kroužků to tedy nemůže být jinak, proto se zde jen lehce zaměřím na to, jak by struktura měla vypadat.

Nejdříve by se mělo začít **zahájením**. To slouží k přivítání a zjištění prezence. Doporučuje se klást důraz na důsledné provádění na počátku schůzky, čímž se eliminují pozdní přícho-
dy. (Němec, J., 2003, str. 25)

Poté bychom se měly zaměřit na **vytvoření vstupní atmosféry**, jelikož děti přicházejí ovlivněné předchozími zážitky, které mohou mít vliv na jejich současné projevy (mohou být unavené, žádný zájem o aktivity, roztěkané, atd.). Vedoucí by měl proto zvolit na začátek aktivitu, jíž navodí atmosféru pro zlepšení motivace dětí. (Němec, J., 2003, str. 25)

Motivace činností by měla proběhnout před začátkem činnosti. Děti se dozví, co budou dělat, co by se mělo na konci stát a proč. Vedoucí by měl zvolit aktivitu tak, aby byla zajímavá, měl by se zaměřit na vhodné pomůcky a materiály. (Němec, J., 2003, str. 25)

Po motivaci dětí by měla následovat **vlastní činnost**, při které budou mít děti jasně vytyčený cíl a připravené pomůcky. Vedoucí by měl mít jasně promyšlený metodický postup, organizaci, a také bezpečnostní opatření. (Němec, J., 2003, str. 25)

Po skončení činnosti by měl zájmový kroužek uzavřít **závěr**, kdy se zhodnotí průběh a výsledek činnosti. Vždy bychom se měly zaměřit hlavně na klady. Poté následuje úklid pomůcek a úprava prostředí. Nakonec by měla být společná hra na zklidnění, nebo procvičení chtěných dovedností. (Němec, J., 2003, str. 25)

Tato struktura je pouze návrhem, jak by měla zájmová činnost vypadat, z praxe, ale všichni ví, že ne vždy je všechno tak, jak si to naplánujeme, proto je dobré mít strukturu připravenou, ale i být schopen improvizovat a řešit náhlé situace.

3.3 Instituce pro výchovu mimo vyučování předškolních dětí jako základ neformálního kurikula

V této kapitole se zaměřím na instituce, které se zabývají neformálním vzděláváním, nebo také výchovou a vzděláním, která probíhá mimo dobu vyučování. Instituce, které vyjmenuji a blíže Vás s nimi seznámím, budou zaměřeny na předškolní děti. Pokud bych se zaměřila i na školní děti bylo by jich více, ty však, ale nejsou předmětem mé Bakalářské práce.

Střediska pro volný čas dětí a mládeže (zahrnuje domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností) jsou zařízení, jejichž cílem je realizace specializovaných zájmových činností pod odborným pedagogickým dohledem. Jsou organizovány pravidelně a jsou rozděleny do pěti oblastí – přírodní vědy, společenské vědy, estetická výchova, technika, tělovýchova a sport. (Němec, J., 2003, str. 22)

Dětské domovy jsou zařízení ústavní výchovy, kde jedním z úkolů je dbát na vhodné využití volného času, kultivaci a rozvíjení zájmů dětí. Děti zde jsou zapojovány do zájmových činností v různých typech výchovných zařízení a organizací. (Němec, J., 2003, str. 22)

Výchova a vzdělání mimo vyučování může být také ovlivňován církví a náboženskými společenstvími. (Němec, J., 2003, str. 22)

Škola v přírodě je výchovně- vzdělávací a zotavovací institucí, která umožňuje pobyt dětí ve zdravotně nezávadném prostředí. Cílem těchto škol je upevnit zdraví dítěte. Součástí je vyučovací proces, který se řídí podle učebních osnov anebo alternativním programem. Více se zde setkáme s přírodovědným předmětem, tělesnou, výtvarnou a pracovní výchovou. (Kavanová A., a Chudý, Š., 2005, str. 45)

4 ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA JAKO JEDNA Z MOŽNOSTÍ ZAČLENĚNÍ DO NEFORMÁLNÍHO KURIKULA

Tuto kapitolu věnuji environmentální výchově, jelikož se v praktické části zaměřím na výchovný program zaměřený na environmentální výchovu. Vysvětlím pojmy jako ekologie, ekologická výchova, environmentalistika a environmentální výchova. Poté se zaměřím na cíle environmentální výchovy. Na závěr zmíním environmentální výchovu v RVP PV.

Pro vysvětlení pojmu ekologie využiji definici Leblové:

„Ekologie je biologická věda, která se zabývá vztahem organismů a jejich prostředí a vztahem organismů navzájem. Ekologický je synonymum pro šetrný k přírodě.“ (Leblová, 2012, str. 15)

Další pojem je ekologická výchova což je obor, který přesahuje rámec přírodovědy a jejíž základem je zkoumání vztahů mezi organismy a jejich prostředím. V minulosti se zaměřovala pouze na informace a ochranu vzácných druhů. (Leblová, E., 2012, str. 15)

Třetí pojem je environmentalistika. Ta zkoumá působení člověka na ekosystém. Zaměřuje se na ochranu životního prostředí, prevenci znečišťování životního prostředí nápravu škod působením člověka. (Leblová, E., 2012, str. 15)

Poslední pojem je environmentální výchova. Tento pojem je termín zavedený ministerstvem životního prostředí. Tato výchova nás vychovává k zodpovědnému vztahu k přírodě, ukazuje nám možné způsoby jak dosáhnout kladných změn v životním prostředí, seznamuje nás s důsledky lidské činnosti. (Leblová, E., 2012, str. 15)

4.1 Cíle environmentální výchovy

Cílem environmentální výchovy je vychovat člověka, jenž se zajímá o přírodu, má touhu ji poznávat a potřebu ji ochraňovat. Environmentální výchova v mateřské škole má umožnit dětem bližší kontakt s přírodou. Dát jim příležitost využít všechny smysly. Měla by kompenzovat nedostatek kontaktu dětí s přírodou, hlavně u městských dětí. Dává také možnost získávat a rozvíjet všechny kompetence dané RVP PV. Těmito kompetencemi jsou - kompetence řešení problému, k učení, komunikativní, sociální a personální. (Leblová, E., 2012, str. 16)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 PROGRAM - SVĚT KOLEM NÁS

Program je zaměřen na environmentální výchovu. Během pěti dní trvání jsem se snažila seznámit děti s rostlinami a živočichy kolem nás. Snažila jsem se využít k prohloubení znalostí a utvoření zájmu o přírodu, nejen komunitní kruh a pracovní listy, ale i různé hry, pokus, cvičení a básně. Cílem mého programu bylo prohloubení zájmu o svět kolem nás, ale i snahu o ochranu přírody. Cílem nebylo nahradit získávání znalostí, které se dostávalo pomocí formálního vzdělávání. Tento program byl utvořen pro zájmovou činnost, při níž se dětem dostává neformálního vzdělávání.

Název projektu: Svět kolem nás

Věk dětí: 5- 7 let (dvě děti odklad školní docházky)

Subjekty programu: děti (počet, věk, vlastnosti)

Cíl programu: Vytvořit návrh výchovného programu pro zájmový kroužek zaměřený na environmentální výchovu

Dílčí cíle programu: Poučít o správném chování v přírodě. Umožnit využití přírodovědných pokusů a her pro prohlubování znalostí o přírodě. Získat základní znalosti o ekologii (třídění odpadů, šetření energie)

Cílové kompetence:

Kognitivní: Dítě je schopné popsat, jak bychom se měli chovat v přírodě. Dítě si prohloubilo znalosti o přírodě pomocí přírodovědných činností. Dokáže popsat, co přibližně znamená slovo ekologie a jak bychom se měli chovat, abychom byli ekologičtí

Psychomotorické: Dítě zvládá správné držení tužky

Psychosociální: Dítě je schopné pracovat ve skupině. Je schopné řídit se pokyny při činnostech.

Vzdělávací obsah: Dítě a jeho tělo, Dítě a ten druhý, Dítě a svět

Časové parametry: 5 dní – 1 hodina denně. Mezi 9 až 11.

Průběh programu/nácviku – Můj výchovný program trval pět dní. Každý den jsem s dětmi prakticovala, výstup jednu hodinu. Nejdříve jsem začala úvodem, který probíhal formou komunitního kruhu, kdy jsme si s dětmi povídaly na dané téma: stromy, rostliny, zvířata domácí – hospodářská, zvířata v lese a na poli a ekologie. Každý den bylo téma jiné. Komunitní kruh měl funkci výchovně- vzdělávací, ale i motivační. Po komunitním kruhu jsme se vždy trochu rozhýbaly pomocí cvičení. Cvičení jsem do svého programu vložila úmyslně jelikož, vedoucí učitelka nebyla spokojena s návrhem programu bez rozcvičení. S dětmi jsme se rozhýbaly a posléze si zahrály pohybové hry motivované přírodou (napodobování zvuků zvířat, zmrzlých stromů, atd.) Na závěr jsme se s dětmi naučily básničku, nebo jsme si vyzkoušely pracovní list, kde si děti procvičovaly správné držení tužky.

Prostředí, místo: Vesnice v okrese Hradec Králové

Asistence: Vedoucí učitelka

Subjekty programu: Ve třídě jsem se setkala s dvěma chlapci s podle mého vážným narušením řeči. Oba chlapci měli již šest let. První chlapec byl ještě schopný mi odpovědět tak, aby mu bylo rozumět i když některá slova vyslovoval opravdu špatně. Spíše ta slova komolil. Dlouho mu trvalo, než byl schopen si uspořádat větu. U druhého chlapce byl problém vůbec komunikovat. Většinu času jsem mu nerozuměla. Chlapec pochází z nepodnětné rodiny, stejný problém s řečí se vyskytuje i u jeho bratra, který patří do dolní třídy. Podle paní vedoucí se chlapec již začíná zlepšovat, což pro mě byl šok, jelikož jsem se s takovým problémem ještě nesečkala. Ostatní děti mě mile překvapily svou aktivitou. Velmi se rychle naučily reagovat na signál zvednuté ruky, která znamenala, že budu mluvit a mají se utišit. Ochotně spolupracovaly při činnostech a aktivně odpovídaly na mé dotazy, popřípadě se hlásily, aby mi sdělily své vlastní zkušenosti. S možná až přílišně aktivním chováním jsem se setkala pouze u jedné dívky. Ta má odklad školní docházky, většinu věcí již znala a chtěla to dát najevo. Naštěstí nebyla problémová a její vykřikování se dalo bez problémů zastavit.

Evaluačce programu: Můj program byl prakticky ověřen v místě mého trvalého bydliště. Místní školka je dvoutřídní. První patro je věnováno dětem ve věku 3- 4 roky. Druhé patro je věnováno dětem 5- 6(7) let. Svou Bc. práci jsem ověřovala s dětmi z druhého patra. Do-

sažení cílů programu jsem ověřovala autoevaluací. Můj program byl zhodnocen i paní vedoucí, jež mi každý den sdělila své názory a doporučení do praxe.

DEN	TÉMA	PRŮBĚH			
1. den	Stromy	Komunitní kruh + Pozorování	Cvičení	Pohybová hra- Na mrazíka	Báseň stromy
2. den	Květiny	Komunitní kruh	Sázení semínka	Cvičení	Pracovní list
3. den	Domácí zvířata - hospodářská	Komunitní kruh	Cvičení	Pohybová hra- Kůzlátka + Zvířecí pexeso	Báseň Koza a kůzlata
4. den	Zvířata v lese a na poli	Komunitní kruh	Cvičení	Hra- Napodobování zvířat	Seřazování obrázků zvířat
5. den	Chráníme přírodu	Komunitní kruh	Cvičení	Pohybová hra- recyklujeme	Pracovní list- Ekologické bludiště

5.1 1. den - Stromy

Téma	Stromy
Obsahový rámec	Tuto činnost jsem si vybrala proto, abych děti seznámila se stromy. Vysvětlila jim, že stromy dělíme na jehličnaté a listnaté. Také abychom si řekly, kam patří ovocné stromy. K čemu můžeme využít plody neovocných stromů jako např. buku (pro zvířata).
Charakteristika dětí	25 dětí ve věku 5 až 6 let. Děti byly velmi přátelské a ochotné spolupracovat. Těšily se na každou novou aktivitu. Při aktivitě ochotně naslouchaly pokynům a nestalo se, že by někdo vyrušoval. Počasí bylo velmi pěkné, takže jsme mohly pracovat venku, což podle mého názoru děti pozitivně motivovalo.
Cíle	Rozeznat listnaté stromy od jehličnatých, v čem se liší. Seznámit se s jehličnatými stromy, jejich zástupci. Seznámit se s listnatými stromy, jejich dělením a zástupci.
Kompetence	Dokáže rozeznat listnaté stromy od jehličnatých. Dokáže říci znaky jehličnatých stromů a zná několik zástupců. Zvládá vyjmenovat znaky listnatých stromů. Umí vyjmenovat ovocné stromy a jejich plody.
Pedagogická strategie: Organizační formy Metody Prostředky a pomůcky	Frontální, na louce. Slovní - komunitní kruh Žádné Tuto strategii jsem si vybrala proto, aby děti seznámila s jehličnatými a listnatými stromy. Také abychom si zařadily ovocné stromy.
Průběh výstupu	Když jsme dorazily na louku, tak jsem se

s dětmi znovu přivítala a představila jsem se jim, dále jsem jim vysvětlila, proč jsem přišla a co spolu budeme celý týden dělat (zahrajeme si nějaké hry, něco si spolu povíme, atd.). Poté jsem děti poprosila, aby se mi představily.

Výstup jsem začala povídáním o tom, že všichni žijeme na planetě Zemi. Ta ale není pustá a nežijeme na ní samy, žijí tu i jiní lidé a zvířata. Také na naší planetě rostou stromy a květiny. Vysvětlila jsem jim, že my si tento týden společně o stromech, květinách a zvířatech něco povíme. Začneme povídáním o stromech, ale protože je na planetě Zemi spousta různých stromů, tak se budeme bavit jen o těch, které rostou u nás. Vysvětlily jsme si, že máme stromy listnaté a jehličnaté. Nejdříve jsme se zaměřily na stromy jehličnaté. Ptala jsem se dětí, jestli znají nějaké jehličnaté stromy. Děti mi vyjmenovaly smrk, jedly, modřín a další. Když děti zmínily modřín, zeptala jsem se jich, jestli modřín v zimě opadává. Děti se „nachytat“ nenechaly a bez zaváhání mi odpověděly, že modřín je jediný jehličnatý strom u nás, který opadává.

Poté jsme se začaly bavit o listnatých stromech. Vysvětlila jsem jim, že máme stromy ovocné a i takové, které ovoce neplodí. Než jsme se začaly bavit o ovocných, zaměřily jsme se na neovocné. Ptala jsem se dětí, jestli nějaké listnaté stromy, které nemají ovoce, znají. Odpověděly mi, že znají dub, buk, kaštan. Na to jsem navázala otázkou, jestli plody těchto stromů s rodiči na podzim sbíraly a proč.

Na závěr jsme se bavily o ovocných stromech, o tom jaké znají a co mají ovocné stromy na sobě na jaře, než začnou plodit ovoce.

Téma	Stromy - pozorování
Obsahový rámec	Tuto činnost jsem si vybrala proto, abych navázala na povídání o stromech. Také proto, aby si děti rozdily mezi listnatými a jehličnatými stromy prohlédly zblízka a nejen o nich mluvily.
Charakteristika dětí	25 dětí ve věku 5 až 6 let. Děti byly velmi přátelské a ochotné spolupracovat. Těšily se na každou novou aktivitu. Při aktivitě ochotně naslouchaly pokynům a nestalo se, že by někdo vyrušoval. Počasí bylo velmi pěkné, takže jsme mohly pracovat venku, což podle mého názoru děti pozitivně motivovalo.
Cíle	Rozeznat listnaté stromy od jehličnatých, v čem se liší. Rozeznat, jestli strom patří mezi ovocné stromy nebo ne. Prohlédnout si květ stromu, jak se liší od jiného květu.
Kompetence	Dokáže rozeznat listnaté stromy od jehličnatých. Dokáže říci, jestli daný strom patří mezi ovocné stromy, či ne. Zvládá porovnat dva odlišné květy stromů.
Pedagogická strategie: Organizační formy Metody Prostředky a pomůcky	Frontální, na louce. Názorně demonstrační – pozorování Květ třešně a topolu, list a jehličí Tuto strategii jsem si vybrala proto, aby si děti mohly zblízka prohlédnout květ třešně a topolu, list a jehličí.
Průběh výstupu	Poté co jsme si s dětmi popovídaly o stromech, jsem si vybrala nejbližší strom a s dětmi jsme k němu došly. Dětem jsem řekla, ať si strom prohlédnou a zkusí se zamyslet nad tím, co za strom to asi

	je a jestli na tom stromu bude v létě růst nějaké ovoce. Strom, který jsem vybrala, byl topol. Vybrala jsem ho záměrně, protože byl dál od řeky. Dětem jsem dala chvíli čas si ho prohlédnout, kdo chtěl, mohl si ho i obejít. Děti topol znaly, takže mi bez problému odpověděly, co za strom to je a že ovoce neplodí. Poté jsem vzala z trávy květ topolu, který jsem dětem ukázala a poslala jim, aby si ho mohly všechny prohlédnout. Květ jsme vzala sebou i na zpáteční cestu, abychom ho mohly porovnat s květy třešně, které kvetla na jedné zahradě u plotu. Nakonec jsem vzala jeden suchý list ze stromku, co byl poblíž, a přesunuly jsme se k nedalekému smrku. Tam jsme si s dětmi prohlédly jehličí smrku a porovnaly ho s listem z listnatého stromu.

Téma	Hra na Mrazíka a stromy
Obsahový rámec	Tuto činnost jsem si zvolila, abychom se s dětmi trochu rozhýbaly a celý výstup nebyl jen statický.
Charakteristika dětí	25 dětí ve věku 5 až 6 let. Děti byly velmi přátelské a ochotné spolupracovat. Těšily se na každou novou aktivitu. Při aktivitě ochotně naslouchaly pokynům a nestalo se, že by někdo vyrušoval. Počasí bylo velmi pěkné, takže jsme mohly pracovat venku, což podle mého názoru děti pozitivně motivovalo.
Cíle	Procvičit postřeh při utíkání před Mrazíkem a při chytání stromů (dítě se snaží vybrat kamarády běžící vedle něj). Rozvíjet hrubou motoriku (běh, chůze) Utvrdit dítě v hraní podle pravidel.
Kompetence	Dokáže kombinovat běh a chůzi, bez padání a škobrtání. Zvládne zareagovat na bližícího se kamaráda a uniknout mu. Rozumí, že hry se hrají podle pravidel a respektuje je.
Pedagogická strategie: Organizační formy Metody Prostředky a pomůcky	Frontální, na louce. Praktické – nácvik pohybové hry Na Mrazíka a stromy. Žádné Tuto strategii jsem si vybrala proto, aby se děti trochu rozhýbaly a procvičily si reakce.
Průběh výstupu	Hru jsem motivovala tak, že začíná Jaro a my si společně zahrajeme na stromy. Vysvětlila jsem jim, že stromy už se chtějí probouzet a kvést, jenže Mrazík zlobivec, se je stále snaží uspávat, tím, že se je snaží zmrazit. Vybrala jsem jedno dítě, které představuje Mrazíka. Dítě, které představuje Mrazíka, se snaží dotknout co nejvíce dětí – stromů.

	Stromy se vzájemně mohou zachránit tak, se strom, který ještě není zmrzlý, pohladí zmrazený strom. Dítě Mrazík by nemělo chytat moc dlouho, proto je dobré Mrazíky obměňovat, při větším počtu dětí je možno vybrat více Mrazíků. Při této hře, bychom si měly dávat pozor na bezpečnost a vysvětlit dětem, že se musí snažit do sebe nevrážet.

Téma	Básnička Stromy
Obsahový rámec	Tuto činnost jsem si zvolila, abychom pomocí klidné činnosti uzavřela svůj výstup a rozvíjela u dětí paměť a recitaci.
Charakteristika dětí	25 dětí ve věku 5 až 6 let. Děti byly velmi přátelské a ochotné spolupracovat. Těšily se na každou novou aktivitu. Při aktivitě ochotně naslouchaly pokynům a nestalo se, že by někdo vyrušoval. Počasí bylo velmi pěkné, takže jsme mohly pracovat venku, což podle mého názoru děti pozitivně motivovalo.
Cíle	Procvičit schopnost zapamatovat si krátký text (báseň). Procvičit správnou výslovnost slov. Vyzkoušet si práci s hlasem při přeřikání veršů.
Kompetence	Dokáže si zapamatovat krátký text (báseň o 4 verších). Zvládá správně vyslovit slova v básničce. Umí pracovat s hlasem, dokáže intonovat při přeřikání básně.
Pedagogická strategie: Organizační formy Metody Prostředky a pomůcky	Frontální, na louce. Slovní – nácvik básně Stromy Báseň Stromy Tuto strategii jsem si vybrala jako relaxační činnost na závěr výstupu.
Průběh výstupu	Báseň byla poslední aktivitou dne. Motivovala jsem ji tak, že jsem dětem řekla, že když jsme si o stromech něco zajímavého řekly, zahrály jsme si na ně, tak se společně o nich naučíme ještě básničku. <i>Chodím lesem sem a tam, hlasu stromu naslouchám. Žijí tady mnoho let, Mohou také vyprávět.</i>

	S dětmi jsme si stouply do kroužku. Nejdříve jsem básničku dvakrát přeříkala. Báseň jsme se společně učily po verších. Nejdříve jsem dětem dvakrát přeříkala první verš. Poté jsme si ho společně třikrát přeříkaly a přidaly jsme druhý verš, který jsem přeříkala. Takto jsme si přeříkaly postupně všechny verše. Na konec jsem se zeptala dětí, kdo zvládne přeříkat báseň úplně sám. Nekvapivě se hlásily více chlapani, o kterých jsem měla první dojem ten, že jsou moc stydliví a asi se nebudou moc projevovat. Po básničce jsme šly nazpátek do mateřské školy.

Evaluace:

Ten byl pro mě trochu obávaný, protože jsem si nebyla jistá, jak budou děti reagovat. Před výstupem jsme s nimi šly na louku, kde vlastně celý můj výstup probíhal. S dětmi jsem se nejdříve seznámila a vysvětlila jsem ji, co budeme dělat. Poté jsme začaly komunitní kruh. Co se mi nejvíce líbilo, byla právě spolupráce dětí, které mě vůbec neznaly, a přesto ochotně odpovídaly. Co bych příště změnila, je to, že bych si svůj projev více natrénovala. Nervozita na mě podle mého byla znát.

První den jsem se snažila mít pestřejší, proto jsem využila více různých aktivit. Právě různorodost aktivit se paní učitelce líbila. Její radou do praxe však bylo, abych básničku, příliš neopakovala. Podle jejího názoru nejsou děti schopné se naučit krátkou básničku za den. S tím mírně nemůžu souhlasit, přesto jsem se pokoušela vzít si radu k srdci. Další výtku měla k procházce. Měla bych si do příště dávat větší pozor na bezpečnost, trochu mě ukoľebalo, že za mnou jsou další dvě paní učitelky. Pro příště bych měla zvolnit krok a na přechodech si dávat pozor, jestli mi všechny děti došly.

5.2 2. Den - Květiny

Téma	Květiny
Obsahový rámec	Tuto činnost jsem si vybrala proto, abych děti seznámila s jarními květinami. Také proto, že jsem si chtěla ověřit, kolik jarních květin znají.
Charakteristika dětí	25 dětí ve věku 5 až 6 let. Děti mi přišly trochu rozjívené, ze začátku vykřikovaly, ale po signálu, který jsme si určily první den (zvednutá ruka), se vždy uklidnily a nechaly mě mluvit bez přerušování. Aktivity plnily ochotně, i když venku bylo velmi pěkně a my byly ve třídě.
Cíle	Procvičit si znalost jarních květin, pomocí otázky: Jaké znáte jarní květiny? Seznámit se s tím, která rostlina je užitečná pro naše mazlíčky (králíky a morčata) Vyzkoušet si hádání rostliny dle obrázku.
Kompetence	Dokáže vyjmenovat jarní květiny. Dokáže nám říci, že užitečná je pampeliška, jako pochoutka pro naše mazlíčky. Pozná na obrázku, o kterou jarní květinu se jedná.
Pedagogická strategie: Organizační formy Metody Prostředky a pomůcky	Frontální, ve třídě. Slovní – komunitní kruh. Obrázky Jarních květin Tuto strategii jsem si vybrala proto, aby si děti prohloubily znalosti o jarních květinách.
Průběh výstupu	S dětmi jsme si sedly do komunitního kruhu. Na zem vedle sebe jsem si připravila pro děti obrázky jarních květin. Nejdříve jsme se s dětmi začaly bavit o tom, že na světě roste spousta květin, které mají různé barvy a tvary. Řekla jsem jim, že my se však budeme bavit jen o těch, jenž, rostou u nás, a proto že je Jaro, tak se hlavně

	zaměříme na jarní květiny. Zeptala jsem se dětí, jaké znají jarní květiny, jelikož už se děti ve školce o květinách bavily, bez problémů mi je přeríkaly. Jeden chlapec se spletl a řekl růže, s dětmi jsme si vysvětlily, že růže rostou pouze v létě, jelikož na Jaře je pro ne příliš chladno. Poté jsem si vzala obrázky květin a postupně jsem je dětem ukazovala. Děti mi vždy odpověděly, o jako květinu se jedná. Na závěr jsem se dětí zeptala, jestli ví, kterou z těchto kyttek používáme jako pamlsek pro králíky, nebo morčata. Odpověděly mi děti, které doma jednoho z těchto mazlíčků mají.

Téma	Sázení semínka
Obsahový rámeček	Tuto činnost jsem si vybrala proto, aby se děti více seznámily s jarními květinami a vyzkoušely si, jak se květiny sází.
Charakteristika dětí	25 dětí ve věku 5 až 6 let. Děti mi přišly trochu rozjívené, ze začátku vykřikovaly, ale po signálu, který jsme si určily první den (zvednutá ruka), se vždy uklidnily a nechaly mě mluvit bez přerušování. Aktivity plnily ochotně, i když venku bylo velmi pěkně a my byly ve třídě.
Cíle	Vyzkoušet si zahradnickou činnost, sázení semínka. Zvládnou pracovat dle pokynů učitele. Pozorovat růst rostliny od semínka.
Kompetence	Zvládá pracovat dle pokynů učitele. Umí, jak zasadit semínko. Ví, díky pozorování, jak vypadá růst rostliny.
Pedagogická strategie: Organizační formy Metody Prostředky a pomůcky	Individuální, ve třídě. Názorně demonstrační – pozorování růstu semínka, praktické – pracovní činnost (sázení semínka) Kelímky, vata, konvice s vodou, semínka řeřichy. Tuto strategii jsem si vybrala proto, aby si děti vyzkoušely, jak se sází semínko a aby mohly vidět. Jak probíhá růst rostliny.
Průběh výstupu	Dětem jsem na stolečky připravila kelímky a vatu. Děti si sedly ke stolečkům a já jsem jim vysvětlila, že si společně zahrajeme na zahradníky a zasadíme si semínko. Dětem jsem vysvětlila, že každý si vezme jeden kelímeček. Do kelímku si dají na dno vatu, kterou si postupně trochu prolíjí a nahoru dají semínka. Celý postup jsem názorně ukazovala, než se děti pustily do sázení.

	Poté co jsme zasadily semínka, jsme kelímky položily na parapet u okna a vysvětlily jsme si, že semínka potřebují sluníčko, aby vyrostly. Také jsem dětem vysvětlila, že semínka musí každý den trochu zalévat, aby neuschly.

Téma	Pracovní list - květiny
Obsahový rámec	Tuto činnost jsem si vybrala proto, aby se děti procvičily grafomotoriku, obtahování dle předlohy, dokreslování. S tím také souvisí správné držení tužky.
Charakteristika dětí	25 dětí ve věku 5 až 6 let. Děti mi přišly trochu rozjívené, ze začátku vykřikovaly, ale po signálu, který jsme si určily první den (zvednutá ruka), se vždy uklidnily a nechaly mě mluvit bez přerušování. Aktivity plnily ochotně, i když venku bylo velmi pěkně a my byly ve třídě.
Cíle	Procvičit si grafomotoriku pomocí obkreslování obrázku. Vyzkoušet si dokreslit obrázek dle předlohy. Procvičit si správné držení tužky.
Kompetence	Zvládl pracovat dle pokynů učitele. Umí, jak zasadit semínko. Ví, díky pozorování, jak vypadá růst rostliny.
Pedagogická strategie: Organizační formy Metody Prostředky a pomůcky	Individuální, ve třídě. Praktické – vykreslování pracovního list Pracovní list Tuto činnost jsem vybrala proto, aby si děti procvičily grafomotoriku, správné držení tužky, schopnost obkreslit obrázek a dokreslit obrázek.
Průběh výstupu	Děti jsem si usadila ke stolečkům, kde jsem jim vysvětlila, že si společně vyzkoušíme, jak nám jde obtahovat obrázek. Řekla jsem jim, že je to důležité pro ně, proto, že až nastoupí do první třídy, tak budou tímto způsobem obtahovat písmenka, aby se naučily psát. Každému jsem rozdala pracovní list a vysvětlila jsem ji, kde začnou a co budou dělat.

	Některé děti, které byly rychlé a měly pracovní list z obou stran, si ho mohly na druhé straně vybarvit. Ze všech pracovních listů jsem si vybrala jen pár pro ukázkou do své Bc. práce, zbytek si děti vzaly domů.

Evaluace:

Druhý den jsem měla více zaměřený na získávání znalostí a dovedností. Přesto jsem nezapomněla rozcvičku, aby děti měly nějaký pohyb. Mě i paní učitelku děti překvapily tím, že básničku, kterou jsme se učily den předtím, zvládly samy bez jakékoliv pomoci. Také jsem se více snažila kultivovat svůj projev. Dobré bylo, že děti se snažily neustále odpovídat, takže komunitní kruh nebyl jen monolog. Děti si rozebíraly květiny již dříve, takže už nasbírané znalosti měly a my si jen společně opakovaly.

Paní učitelce se výstup moc nezamlouval, právě proto, že byl podle ní příliš statický. Příště bych se měla zaměřit, na to, abych do výstupu vložila více pohybových aktivit. Také mi doporučila, abych příště při otáčení hlavy u dětí nedělala záklon, jelikož je to nebezpečné. |A abych více sledovala, jestli děti drží správně tužku. Upozornila mě, že i když dítěti nastavím tužku správně, ve chvíli kdy se otočím, ji zase chytne špatně.

5.3 3. den – Zvířata domácí - hospodářská

Téma	Domácí zvířata - hospodářská
Obsahový rámec	Tuto činnost jsem si vybrala proto, abychom si s dětmi řekly něco o zvířatech. Zaměřím se na domácí zvířata – hospodářská zvířata. Pokusím se s nimi rozebrat, jaké máme domácí zvířata, kde žijí, jak se nazývají jejich mláďata. Tato činnost slouží jako motivace pro další aktivity daného dne.
Charakteristika dětí	25 dětí ve věku 5 až 6 let. Děti byly velmi přátelské a těšily se na aktivity. Kluci byly trochu rozjívěnější, nechtělo se jim příliš čekat na vysvětlení aktivity. Často se stávalo, že děti vykřikovaly, protože chtěly dát najevo, že znají odpověď na otázku.
Cíle	Seznámit děti se zástupci domácích hospodářských zvířat. Rozeznat k jakému hospodářskému zvířeti patří dané mládě. Roztřídit zvířata, která potřebujeme na maso, vejce, mléko a vlnu.
Kompetence	Dokáže vyjmenovat zvířata, která patří mezi domácí zvířata hospodářská. Dokáže správně přiřadit mládě k samici. Zvládá vyjmenovat zvířata, která potřebujeme na maso, atd. Pozná hospodářské zvíře na obrázku.
Pedagogická strategie: Organizační formy Metody Prostředky a pomůcky	Frontální, ve třídě. Slovní – komunitní kruh Obrázkové knihy Tuto strategii jsem si vybrala proto, aby si děti rozšířily obzory, v tom, jaké domácí zvíře potřebujeme na maso, mléko, atd.
Průběh výstupu	Děti jsem si usadila na koberec, kde si sedly do kruhu, abychom na sebe dobře viděly. Připravila jsem si pro ně knížku

s obrázky. Povídání o hospodářských zvířatech jsem začala úvodem, ve kterém jsem zmínila, o čem jsme se bavily v předešlých dnech (stromy a rostliny) a uvedla jsem dnešní téma tím, že na Zemi nenajdeme jen stromy a rostliny, ale že tu žijí i zvířata. Protože je zvířat velmi mnoho, tak si dnes popovídáme jen o domácích zvířatech hospodářských. Dětem jsem vysvětlila, že hospodářská zvířata jsou ta, z nich máme užitek. Využíváme je na maso, mléko, vejce a vlnu. Děti jsem se zeptala, jestli ví, jaká hospodářská zvířata chováme na maso. Poté jsem se ptala i na další suroviny.

Poté jsem dětem ukázala knížku se zvířaty a jednotlivá zvířata jsem jim ukázala a ptala se jich, co za zvíře na obrázku vidí. Nakonec jsem dětem ukázala druhou knížku, v níž byl obrázek farmy se zvířaty, a ptala jsem se jich, která zvířata na obrázku vidí a která na farmu patří, protože v obrázku byly přidány i jiné zvířata pro procvičení.

Komunitní kruh jsem ukončila tím, že jsem jim řekla, že na obrázku si mohly prohlédnout hospodářská zvířata s jejich mláďaty, tak si společně povíme, jaké mláďě patří k danému zvířeti, např. tele patří ke krávě, hříbě ke klisně, apod.

Téma	Kůzlata
Obsahový rámeček	Tuto činnost jsem si vybrala proto, se děti trochu proběhly a po dobu výstupu pouze neseděly na koberci. Také jsem tuto hru využila, jako motivaci pro další činnosti, jelikož neustále vysedávání na koberci by brzy děti mohlo demotivovat k dalším činnostem.
Charakteristika dětí	25 dětí ve věku 5 až 6 let. Děti byly velmi přátelské a těšily se na aktivity. Kluci byly trochu rozjívenější, nechtělo se jim příliš čekat na vysvětlení aktivity. Často se stávalo, že děti vykřikovaly, protože chtěly dát najevo, že znají odpověď na otázku.
Cíle	Procvičit reagování na pokyn. Utvořit povědomí o bezpečnosti při činnostech. Podpořit u dětí snahu držet se pravidel hry.
Kompetence	Dítě dokáže reagovat na pokyn vedoucího. Uvědomuje si, že při hře musí dávat pozor na ostatní děti, aby do nich nevrátil. Snaží se hrát podle pravidel hry.
Pedagogická strategie: Organizační formy Metody Prostředky a pomůcky	Komunitní kruh, frontální. Pohybová hra Obruče na domečky. Tuto strategii jsem si vybrala proto, aby si děti procvičily reagování na pokyn. Utvořily povědomí o bezpečnosti při činnostech. Podpořila u dětí snahu držet se pravidel hry.

Průběh výstupu	Pro děti jsem na zem rozmístila obruče, které měly znázorňovat domečky. Děti prozatím seděly na koberci. Když jsem obruče rozmístila, tak jsem dětem začala vysvětlovat pravidla hry. Řekla jsem jim, že si zahrajeme hru na kůzlátka, jelikož jsme si o koze a kůzlátkách dnes říkaly. Vysvětlila jsem jim, že na zem jsem rozmístila domečky, ve kterých budou stát kůzlátka vždy jen po třech. Já si vyberu jednoho vlka. Vlk se postaví před domečky a přeříkává básničku: <i>Kůzlátka, kůzlátka hýbejte se z místa na místo teď!</i> Ve chvíli kdy to vlk dořekne, se musí kůzlata přesunout do jiného domečku. Vlk se k nim přidá. Dítě, které zůstalo a nemá domeček, se stává novým vlkem. Děti se vždy musí přesunout do nového domečku, nesmí zůstat stát v domečku. Také nesmí vyběhnout z domečku a vrátit se do něj. Hra se několikrát opakuje pořád dokola. Pokud je ve školce více obručí, může paní učitelka začít hru, kdy má každé dítě svůj domeček a poté obruče odebírat a vybízet děti k tomu, aby se v domečcích kůzlátka setkala vždy v určitém počtu, který navrhne.

Téma	Zvířecí pexeso
Obsahový rámec	Tuto činnost jsem si vybrala proto, aby si děti procvičily zvuky zvířat a zvládly přiřadit, kterému daný zvuk patří. Také, aby si více utvrdily, která zvířata patří mezi domácí hospodářská zvířata.
Charakteristika dětí	25 dětí ve věku 5 až 6 let. Děti byly velmi přátelské a těšily se na aktivity. Kluci byly trochu rozjívenější, nechtělo se jim příliš čekat na vysvětlení aktivity. Často se stávalo, že děti vykřikovaly, protože chtěly dát najevo, že znají odpověď na otázku.
Cíle	Procvičit reagování na pokyn. Rozvíjet paměť pomocí zvukového vjemu. Podpořit u dětí snahu držet se pravidel hry. Utvrzovat znalosti o hospodářských zvířatech.
Kompetence	Dítě dokáže reagovat na pokyn vedoucího. Uvědomuje si, že při hře musí dávat pozor na ostatní děti, aby do nich nevrátil. Snaží se hrát podle pravidel hry.
Pedagogická strategie: Organizační formy Metody Prostředky a pomůcky	Komunitní kruh, frontální. Pohybová hra Žádné Tuto strategii jsem si vybrala proto, aby si děti procvičily reagování na pokyn. Utvořily povědomí o bezpečnosti při činnostech. Podpořila u dětí snahu držet se pravidel hry.

Průběh výstupu	Děti se posadily do kroužku a já jsem jim vysvětlila, že si zahrajeme další hru, která bude trochu složitější, vyzkoušíme si při ní, jak dobře známe zvuky hospodářských zvířat. Hra se jmenuje Zvířecí pexeso, při této hře je jedno dítě hádačem a ostatní děti jsou kartičky pexesa. Vždy dvě děti předvádí jedno zvíře. Hádač vyvolá dvě děti, které předvedou zvuk. Pokud se zvuk shoduje, vyvolané děti si jdou sednout stranou. Když jsem vysvětlila pravidla hry, poslala jsem jedno dítě do koupelny, aby neslyšelo, komu jsem zadala určitý zvuk. Děti se znají velmi dobře, takže pokud by dítě řeklo, že má například kozu, hádač by už po hlase poznal, o koho se jedná a hra by ztratila smysl. Také jsem dětem určité zvíře pošeptala, tak aby ani ostatní děti neslyšely, co za zvíře předvádí kamarád vedle něj, a neradily hádači.

Téma	Básnička Koza a Kůzlata
Obsahový rámec	Tuto činnost jsem si zvolila, abychom pomocí klidné činnosti uzavřela svůj výstup a rozvíjela u dětí paměť a recitaci.
Charakteristika dětí	25 dětí ve věku 5 až 6 let. Děti byly velmi přátelské a těšily se na aktivity. Kluci byly trochu rozjívenější, nechtělo se jim příliš čekat na vysvětlení aktivity. Často se stávalo, že děti vykřikovaly, protože chtěly dát najevo, že znají odpověď na otázku.
Cíle	Procvičit schopnost zapamatovat si krátký text (báseň). Procvičit správnou výslovnost slov. Vyzkoušet si práci s hlasem při přeřikání veršů.
Kompetence	Dokáže si zapamatovat krátký text (báseň o 4 verších). Zvládá správně vyslovit slova v básničce. Umí pracovat s hlasem, dokáže intonovat při přeřikání básně.
Pedagogická strategie: Organizační formy Metody Prostředky a pomůcky	Frontální, ve třídě. Slovní – nácvik básně Koza a kůzlata Báseň Koza a kůzlata Tuto strategii jsem si vybrala jako relaxační činnost na závěr výstupu. A aby zvládly správně vyslovit slova v básničce.
Průběh výstupu	Báseň byla poslední aktivitou dne. Motivovala jsem ji tak, že jsem dětem řekla, že když jsme si o zvířatech něco zajímavého řekly, zahrály jsme si na ně, tak se společně o nich naučíme ještě básničku. <i>Cvakla klika, vrzla vrátka, koza si jde pro kůzlátka. Zavřela je do chlívku, že nesnědly polívku.</i> S dětmi jsme si stouply do kroužku. Nejdřív

	ve jsem básničku dvakrát přeříkala. Báseň jsme se společně učily po verších. Nejdříve jsem dětem dvakrát přeříkala první verš. Poté jsme si ho společně třikrát přeříkaly a přidaly jsme druhý verš, který jsem přeříkala. Takto jsme si přeříkaly postupně všechny verše. Na konec jsem se zeptala dětí, kdo zvládne přeříkat báseň úplně sám.

Evaluace:

Třetí den jsem se snažila mít více aktivní, zapojila jsem různé hry i komunikační kruh, aby se děti něco nového naučily, ale také aby to považovaly za zábavné. Vybrala jsem hry o kterých jsem si myslela, že by pro děti mohly být zábavné. U hry Kůzlátka, kůzlátka, bych příště nezapomněla připomenout bezpečnost. Kterou jsem dětem řekla až po hře. U živého pexesa bych příště jen více obměňovala děti.

Tento výstup se paní učitelce líbil nejvíce. Hodně se jí líbila hra Na pexeso. Doporučila mi však hádače obměňovat častěji, aby se ostatní děti nenudily. Také bych si měla dávat pozor na to, abych nezapomněla, pokud je více dětí a jedno zvíře se objevuje vícekrát, které dítě předvádí co. Také bych si měla dávat pozor na přílišné opakování básničky.

5.4 4. den - Zvířata žijící na poli a v lese

Téma	Zvířata žijící na poli a v lese
Obsahový rámec	Tuto činnost jsem si vybrala proto, abychom si s dětmi řekly něco o zvířatech žijících v lese a na poli. Tato činnost slouží jako motivace pro další aktivity daného dne.
Charakteristika dětí	25 dětí ve věku 5 až 6 let. Děti byly velmi přátelské a těšily se na aktivity. Kluci byly trochu rozjívěnější, nechtělo se jim příliš čekat na vysvětlení aktivity. Často se stávalo, že děti vykřikovaly, protože chtěly dát najevo, že znají odpověď na otázku.
Cíle	Seznámit děti se zástupci domácích hospodářských zvířat. Rozeznat k jakému hospodářskému zvířeti patří dané mládě. Roztřídit zvířata, která potřebujeme na maso, vejce, mléko a vlnu.
Kompetence	Dokáže vyjmenovat zvířata, která patří mezi domácí zvířata hospodářská. Dokáže správně přiřadit mládě k samici. Zvládá vyjmenovat zvířata, která potřebujeme na maso, atd. Pozná hospodářské zvíře na obrázku.
Pedagogická strategie: Organizační formy Metody Prostředky a pomůcky	Komunitní kruh, frontální. Dialog. Obrázkové knihy Tuto strategii jsem si vybrala proto, abychom si s dětmi řekly něco o zvířatech žijících v lese a na poli
Průběh výstupu	Děti jsem si usadila na koberec, kde si sedly do kruhu, abychom na sebe dobře viděly. Připravila jsem si pro ně knížku s obrázky. Povídání o zvířatech žijících mimo farmu jsem začala úvodem, ve kterém jsem zmínila, o čem jsme se bavily

	v předešlých dnech a uvedla jsem dnešní téma tím, že si společně řekneme něco o zvířatech v lese a na poli. Zeptala jsem se dětí, jestli znají nějaká zvířata, která žijí v lese. Vyjmenovaly medvěda, lišku, atd. Ptala jsem se jich, jak se nazývají mláďata těchto zvířat. Poté jsem se dětí ptala, jestli ví, jaká zvířata žijí na poli. Vyjmenovaly myši, křečka a zajíce. Nakonec co jsme dopovídaly, jsem dětem ukázala knížku se zvířaty a jednotlivá zvířata jsem jim ukázala a ptala se jich, co za zvíře na obrázku vidí.

Téma	Napodobování zvířat
Obsahový rámec	Tuto činnost jsem si vybrala, jako opakování domácích zvířat, a proto, aby si děti vyzkoušely i zvuky zvířat žijících mimo farmu.
Charakteristika dětí	25 dětí ve věku 5 až 6 let. Děti mi přišly trochu rozjívěné, ze začátku vykřikovaly, ale po signálu, který jsme si určily první den (zvednutá ruka), se vždy uklidnily a nechaly mě mluvit bez přerušování. Aktivity plnily ochotně, i když venku bylo velmi pěkně a my byly ve třídě.
Cíle	Procvičit si zvuky zvířat. Poznat zvíře i dle vizuální předlohy (podle skoku pozná žábu, atd.) Zkusit si rozřadit zvířata, podle toho kde žijí.
Kompetence	Zorientuje se v zvucích zvířat, pozná, kterému zvířeti zvuk patří. Dokáže poznat zvíře, předváděné někým jiným. Dokáže rozřadit zvířata, podle toho kde žijí.
Pedagogická strategie: organizační formy metody prostředky a pomůcky	Frontální, ve třídě. Názorně demonstrační – předvádění zvířete, slovní – diskuze o tom, kam zvíře patří. Žádné Tuto strategii jsem si připravila proto, abychom si s dětmi vyzkoušely napodobit zvuky zvířat a pokusily se je zařadit do oblastí, kde žijí.

Průběh výstupu	S dětmi jsme se posadily na koberec. Motivovala jsem je tím, že si společně zahrajeme na zvířátka. Nejdříve vysvětlila, pravidla hry. Vysvětlil jsem jí, že si zahrajeme hru, kde bude, ten kterého vyberu předvádět nějaké zvíře, např. žábu. Ostatní se snaží uhádnout, co je to za zvíře to je a kde žije. Vždy ten, který uhádl, předváděl nové zvíře. Stanovily jsme si, že budeme předvádět jen zvířata, která žijí na statku, lese a poli.

Téma	Kde žijeme?
Obsahový rámec	Tuto činnost jsem si vybrala, jako opakování zvířat, a proto, aby si děti zopakovaly, kam tyto zvířata patří.
Charakteristika dětí	25 dětí ve věku 5 až 6 let. Děti mi přišly trochu rozjívené, ze začátku vykřikovaly, ale po signálu, který jsme si určily první den (zvednutá ruka), se vždy uklidnily a nechaly mě mluvit bez přerušování. Aktivity plnily ochotně, i když venku bylo velmi pěkně a my byly ve třídě.
Cíle	Procvičit si získané znalosti o zvířatech (co za zvíře to je). Procvičit si práci ve skupině. Zkusit si roztřídit zvířata, podle toho kde žijí.
Kompetence	Dokáže využít získané informace z předešlých dní. Dokáže pracovat ve skupině. Dokáže roztřídit zvířata, podle toho kde žijí.
Pedagogická strategie: Organizační formy metody prostředky a pomůcky	Skupinové, ve třídě. Praktické – rozdělování zvířat dle místa kde žijí Obrázky zvířat Tuto strategii jsem si připravila proto, abychom si zopakovaly zvířata, a kam tyto zvířata patří. Také aby si vyzkoušely práci ve skupině.
Průběh výstupu	S dětmi jsme se posadily na koberec. Motivovala jsem je tím, že si společně zahrajeme hru, ve které zjistím, jak moc dávaly všichni

	pozor a za odměnu si obrázky, jenž jsem měla v ruce budou moci nechat. Děti jsem rozdělila do dvou družstev a každé družstvo jsem posadila na jeden konec místnosti. Děti před sebe dostaly kupičku obrázků otočených tiskem dolů, aby nezačaly dříve, než řeknu. Vysvětlila jsem jim, že na obrázcích jsou zvířata, která žijí na statku a jinde. Jejich úkolem bylo dán na jednu kupičku, obrázky zvířátek ,jenž žijí na statku a druhou kupičku budou tvořit ostatní zvířátka. Když mělo první družstvo hotovo, obrázky jsem zkontrolovala a pak jsem se jich ptala, kam patří ostatní zvířata. U druhého družstva jsem postupovala stejně. Nakonec si děti obrázky rozebraly.

Evaluace:

Tento výstup se paní učitelce líbil. Oceňovala možnost, že si děti za odměnu odnesou domů obrázky, které si můžou později vymalovat. Doporučení na změnu souviselo s hrou Napodobování zvířat. Nejdříve jsme se pokusily napodobovat beze zvuku, což příliš nešlo. Děti si vymýšlely různé předvádění zvířat, která nebyla k poznání. Proto mi paní učitelka doporučila, abychom napodobovaly se zvukem. Byla to velmi dobrá připomínka, kterou jsem ocenila.

5.5 5. den – Chráníme přírodu

Téma	Třídíme odpady
Obsahový rámec	Tuto činnost jsem si vybrala, proto, abych dětem vysvětila, že bychom se o přírodu měly starat, protože když ji budeme ničit, bude to špatné pro nás, zvířata i rostliny.
Charakteristika dětí	25 dětí ve věku 5 až 6 let. Děti byly velmi hodné. Snažily se a nevykřikovaly. Ochotně odpovídaly na otázky a často i přidávaly, co samy věděly. Počasí se zrovna nevydařilo, ale na nich to nebylo poznat. Při hře spolupracovaly, nedošlo k žádným úrazům.
Cíle	Vysvětlit pojem ekologie. Dozvědět se něco o šetření energie. Vytvořit povědomí o třídění odpadů, do kterých kontejnerů patří sklo, plast, atd. a
Kompetence	Chápe pojem ekologie. Ví, že by se měla šetřit energie a jakým způsobem. Má povědomí o třídění odpadů, do kterých kontejnerů patří sklo, plast, atd.
Pedagogická strategie: organizační formy metody prostředky a pomůcky	Frontální, ve třídě. Slovní - komunitní kruh Žádné Tuto strategii jsem si připravila proto, abych dětem vysvětila, že bychom se o přírodu měly starat, a jakým způsobem.
Průběh výstupu	S dětmi jsme se posadily na koberec. Motivovala jsem je tím, že si společně řekneme něco o ochraně přírody, protože ji máme všichni určitě rádi a nechceme, aby byla

	špinavá a zničená od odpadků. Nejdříve jsme si vysvětlily co je to ekologie. Vysvětlila jsem jim to tak, že je to předmět ve škole, který se zabývá tím, jak chránit přírodu. Poté jsme se s dětmi bavily o tom, že lidé každý den využívají pro své potřeby různé materiály, ať už sklo, plasty, papír, atd. Jenže ne všechny předměty jsou pro přírodu zdravé a není snadné je po použití zničit. Je však možné je recyklovat, takže je můžeme využívat vícekrát. K tomu abychom mohli tyto materiály recyklovat, je nejdříve musíme od sebe rozlišit. K tomu slouží barevné kontejnery. Ve kterých se materiály třídí, a pak se recyklují. Vysvětlila jsem jim, na co slouží každý kontejner. Pak jsme se zaměřily na to, že jsem dětem vysvětlila, že přírodu chráníme i tím, že když jsme doma v jednom pokoji, tak nemusíme svítit v celém domě, protože to stojí energii, kterou můžeme použít jinde.

Téma	Recyklujeme
Obsahový rámec	Tuto činnost jsem si vybrala, proto, abychom si prakticky vyzkoušely, kam patří daný odpad.
Charakteristika dětí	25 dětí ve věku 5 až 6 let. Děti byly velmi hodné. Snažily se a nevykřikovaly. Ochetně odpovídaly na otázky a často i přidávaly, co samy věděly. Počasí se zrovna nevydařilo, ale na nich to nebylo poznat. Při hře spolupracovaly, nedošlo k žádným úrazům.
Cíle	Vyzkoušet si práci ve skupině. Vytvořit povědomí o třídění odpadů, do kterých kontejnerů patří sklo, plast, atd. a Uvědomovat si, že musí brát ohledy na ostatní, aby do nich nevrátil.
Kompetence	Zvládá práci ve skupině. Ví, že musí brát ohledy na ostatní, aby do nich nevrátil. Má povědomí o třídění odpadů, do kterých kontejnerů patří sklo, plast, atd.
Pedagogická strategie: organizační formy metody prostředky a pomůcky	Skupinové, ve třídě. Praktické – nácvik pohybové činnosti Recyklujeme Barevné papíry znázorňující kontejnery, plastové pytle, umyté odpadky. Tuto strategii jsem si připravila proto, abychom si prakticky vyzkoušely, kam patří daný odpad.
Průběh výstupu	S dětmi jsme se posadily na koberec. Motivovala jsem je tím, že si společně zahrajeme na popeláře, kteří recyklují odpad.

	Vysvětlila jsem jim, že je rozdělím do tří družstev, která budou sbírat odpad, podle toho, jaký budou mít kontejner. Kontejnery budou plast, papír a smíšený odpad kvůli bezpečnosti. Každé skupině jsem připravila stanoviště, ze kterého vybíhaly. Také jsem každé skupině dala jeden igelitový pytel. Poté co byly všechny děti připraveny, jsem vydala povel. Když bylo vše sesbírané, tak jsme každý pytel zkontrolovaly.

Téma	Pracovní list – Ekologické bludiště
Obsahový rámec	Tuto činnost jsem si vybrala proto, aby se děti procvičily znalosti o třídění odpadů a také správné držení tužky.
Charakteristika dětí	25 dětí ve věku 5 až 6 let. Děti byly velmi hodné. Snažily se a nevykřikovaly. Ochetně odpovídaly na otázky a často i přidávaly, co samy věděly. Počasí se zrovna nevydařilo, ale na nich to nebylo poznat. Při hře spolupracovaly, nedošlo k žádným úrazům.
Cíle	Procvičit si grafomotoriku pomocí obkreslování čar. Vyzkoušet si schopnost orientace v obrázku. Procvičit si správné držení tužky.
Kompetence	Zvládá obkreslování čar. Umí se orientovat v obrázku. Zvládá správné držení tužky.
Pedagogická strategie: Organizační formy Metody Prostředky a pomůcky	Individuální, ve třídě. Praktické – vykreslování pracovního list Pracovní list Tuto činnost jsem vybrala proto, aby si děti procvičily grafomotoriku, správné držení tužky, schopnost orientovat se v obrázku.
Průběh výstupu	Děti jsem si usadila ke stolečkům, kde jsem jim vysvětlila, že si společně vyzkoušíme, jak nám jde orientace v obrázku. Řekla jsem jim, že je to důležité pro ně, proto, že až nastoupí do první třídy. Taky budou takové pracovní listy dělat Každému jsem rozdala pracovní list a vysvětlila jsem ji, co budou dělat. Některé děti, které byly rychlé, a šlo jim to dobře. U některých byly problémy. Ze všech pracovních listů jsem si vybrala jen pár pro ukázkou do své Bc. práce, zbytek si děti vzaly domů.

Evaluace:

Pátý den byl pro mě asi nejsložitější, protože to bylo vůbec poprvé, kdy jsem se snažila dětem vysvětlit, jak bychom se měly starat o přírodu. Také tu byl pojem ekologie. Překvapilo mě, že děti velmi rychle pochopily, co tento pojem znamená. Zajímavé pro mě bylo, hodně dětí mi říkalo, že doma recyklují. Což byl nejspíš důvod proč, měly tolik znalostí o recyklaci. Při hře recyklování bych si příště dala pozor na to, abych raději pouštěla děti po skupinkách a ne všechny naráz.

Paní učitelka byla s výstupem spokojená, ale byla by raději, kdybych místo umytých odpadků, raději přinesla obrázky, na nichž by byly odpadky pouze nakreslené z důvodu hygieny.

EVALUACE ASISTUJÍCÍ UČITELKY

REFLEXE ASISTUJÍCÍHO UČITELE

Jméno a příjmení studenta:
 Mateřská škola: *ZŠ a MŠ Černožice*
 Jméno asistující učitelky: *Miroslava Pišková*

Reflexe:

Studentka měla zodpovědný přístup při práci s dětmi v MŠ:

Ano měla.

Studentka hovořila artikulovaně, zvládala pracovat s hlasem:

Ano zvládala.

Studentka měla svou přípravu řádně připravenou:

Ano měla, ale asistující učitelce nepředložila k posouzení.

Studentka dbala na bezpečnost při práci s dětmi:

Po upozornění AU na některé nedostatky - ano dbala.

Program naplňoval zadané cíle:

Ve většině naplňoval.

Program má přínos pro děti:

Ano velký, EV je důležité téma!

v *Černožicích* dne *30.4.2014*
 razítko organizace

Základní škola a mateřská škola,
 Černožice,
 okres Hradec Králové
 odloučené pracoviště - mateřská škola
 Družstevní 190, 503 04 Černožice
 tel. 495 431 048

M. Pišková
 Podpis učitelky

ZÁVĚR

Cílem mé Bakalářské práce bylo vytvořit návrh výchovného programu neformálního vzdělávání. Jak jsem již zmínila dříve, zaměření programu bylo na environmentální výchovu.

V úvodu jsem zmínila, že název mé Bakalářské práce je návrh výchovného programu neformálního vzdělávání pro mateřskou školu. Ve své práci se nejdříve zaměřila na teoretickou část a posléze na praktickou.

V teoretické části jsem začala první kapitolu Kurikulum a jeho formy, kdy jsme si řekly, že neformální kurikulum je odnoží kurikula, je však zaměřená na neformální vzdělávání. Řekly jsme si pár slov o historii tohoto slova.

V druhé kapitole se zaměřila na neformální vzdělávání. Vysvětlila, že neformální vzdělávání je forma učení, která probíhá mimo dobu vyučování. Také jsem se zmínila o snahách více uplatňovat neformální vzdělávání. Zmínila jsem i principy neformálního vzdělávání. V podkapitole jsme se zaměřily na celoživotní učení. Definovala jsem, co vlastně celoživotní učení znamená a proč souvisí s neformálním vzděláváním. Seznámila jsem Vás lehce s programem Celoživotního učení, kde jsem se zaměřila na část programu zaměřenou na předškolní vzdělávání.

Třetí kapitola byla věnování volnému času, a to z důvodu, že neformální vzdělávání je formou učení, které ve volném čase probíhá. První podkapitola byla o zájmové činnosti, kde jsme si zájmové činnosti rozdělily z hlediska zaměření na výchovné oblasti. V druhé jsme se seznámili strukturou zájmového kroužku. Jak by měl vypadat úvod a na co bychom neměli zapomenout v průběhu a jak bychom ho měly ukončit. Třetí podkapitola se týkala institucí výchovy mimo vyučování. Tyto instituce byly zaměřeny na předškolní děti.

Poslední kapitola teoretické části byla o environmentální výchově. V této kapitole jsme si na úvod vysvětlili pár pojmů, které s touto výchovou souvisí, a co vůbec environmentální výchova je. V podkapitole jsme zjistily cíle environmentální výchovy.

V praktické části jsme si na začátku uvedli charakteristiku programu Svět kolem nás. Zmínila zde cíle programu, charakteristiku dětí, vzdělávací obsah, atd.

Dále se v podkapitolách seznámili s průběhem každého dne a aktivitami, jež v každém dni probíhaly. Na závěr jsem vždy ke každému dni uvedla autoevaluaci a evaluaci paní vedoucí ve formě krátkého dotazníku.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Tištěné zdroje:

- [1] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. 2009. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozšiř. vydání. Praha: Portál, 395 s. ISBN 978- 80- 7367- 647- 6.
- [2] PRŮCHA, Jan. 2005. *Moderní pedagogika*. 5., aktualiz. a rozšiř. vydání. Praha: Portál, 483 s. ISBN - 80- 7367- 047- x.
- [3] KAVANOVÁ, Alica a Štefan CHUDÝ. 2005. *Výchova a volný čas: vybrané kapitoly z pedagogiky volného času*. Vyd. 1. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Univerzitní institut, Ústav pedagogických věd, 156 s. ISBN 8073182661
- [4] MAŇÁK, Josef, Tomáš JANÍK a Vlastimil ŠVEC. 2008. *Kurikulum v současné době*. Vyd. 1. Brno: Paido, 127 s. ISBN 987- 80- 7315- 175- 1.
- [5] PÁVKOVÁ, Jiřina. 2002. *Pedagogika volného času [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 231 s. ISBN 8071787116.
- [6] NĚMEC, Jiří et al. 2003. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. 1. vyd. Brno: Pedagogická fakulta MU v Brně, Paido, 119 s. ISBN 80-7315-046-8.
- [7] LÉBLOVÁ, Eliška. 2012. *Environmentální výchova v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 175 s. ISBN 978- 80- 262- 0094- 9.

Elektronické zdroje:

- [1] Šárka Mikesková. *Kurikulum – základní pilíř vzdělávání* [online]. © 2012 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/sk/15567/KURIKULUM---ZAKLADNI-PILIR-VZDELAVANI.html/>
- [2] NAEP. *Comenius* [online]. © 2007-2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: http://www.naep.cz/index.php?a=view-project-folder&project_folder_id=19&
- [3] MŠMT. *Neformální vzdělávání* [online]. ©2013- 2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mladez/neformalni-vzdelavani-1>

- [4] NÚV. *Neformální vzdělávání* [online]. ©2011- 2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/vzdelavani-v-cr/neformalni-vzdelavani>
- [5] Česká národní agentura Mládež. *Neformální vzdělávání* [online]. ©2007 – 2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.mladezvakci.cz/informace-o-programu/neformalni-vzdelavani/>
- [6] UNESCO – IBE. *Curriculum development* [online]. ©2006 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.ibe.unesco.org/en/themes/curricular-themes/curriculum-development.html>
- [7] Předškoláci.cz. Jarní kytičky [online]. ©2007- 2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.predskolaci.cz/?p=10943>
- [8] Předškoláci.cz. Tulipán [online]. ©2007- 2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.predskolaci.cz/?p=10943>
- [9] MŠ Černožice. *Exteriér* [online]. © 2014 [cit. 2014-04-08]. Dostupné z: <http://www.zscernozice.cz/>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1- MŠ Černožice

Obrázek 2- MŠ Černožice

Obrázek 3- Narcis

Obrázek 4- Sněžinka

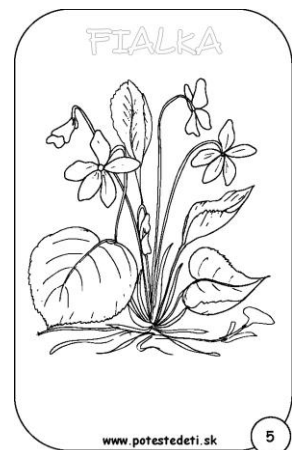
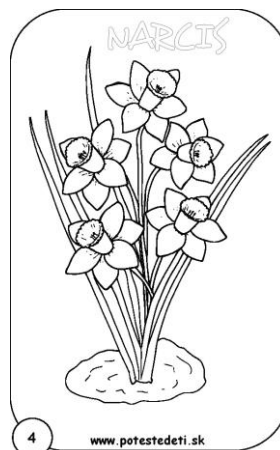
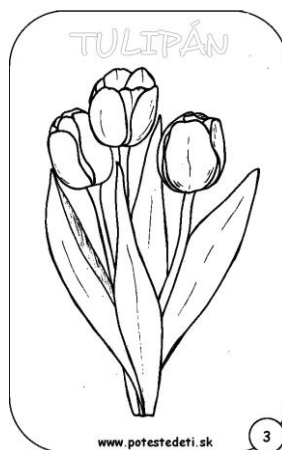
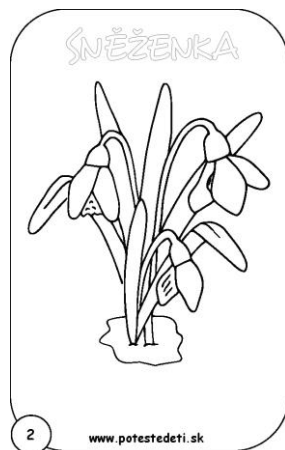
Obrázek 5- Petrklíč

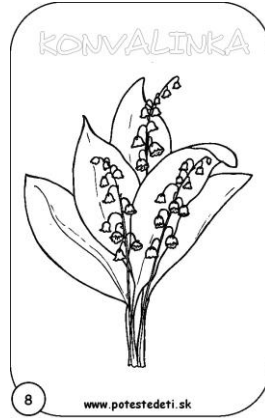
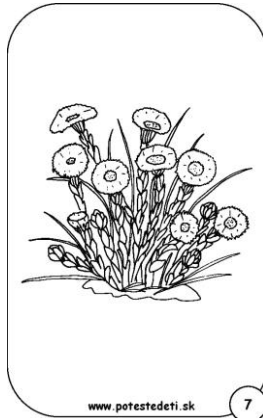
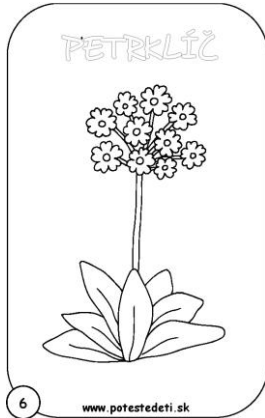
Obrázek 6- Tulipán

Obrázek 7- Fialka

Obrázek 8- Pampeliška

Obrázek 9- Konvalinka

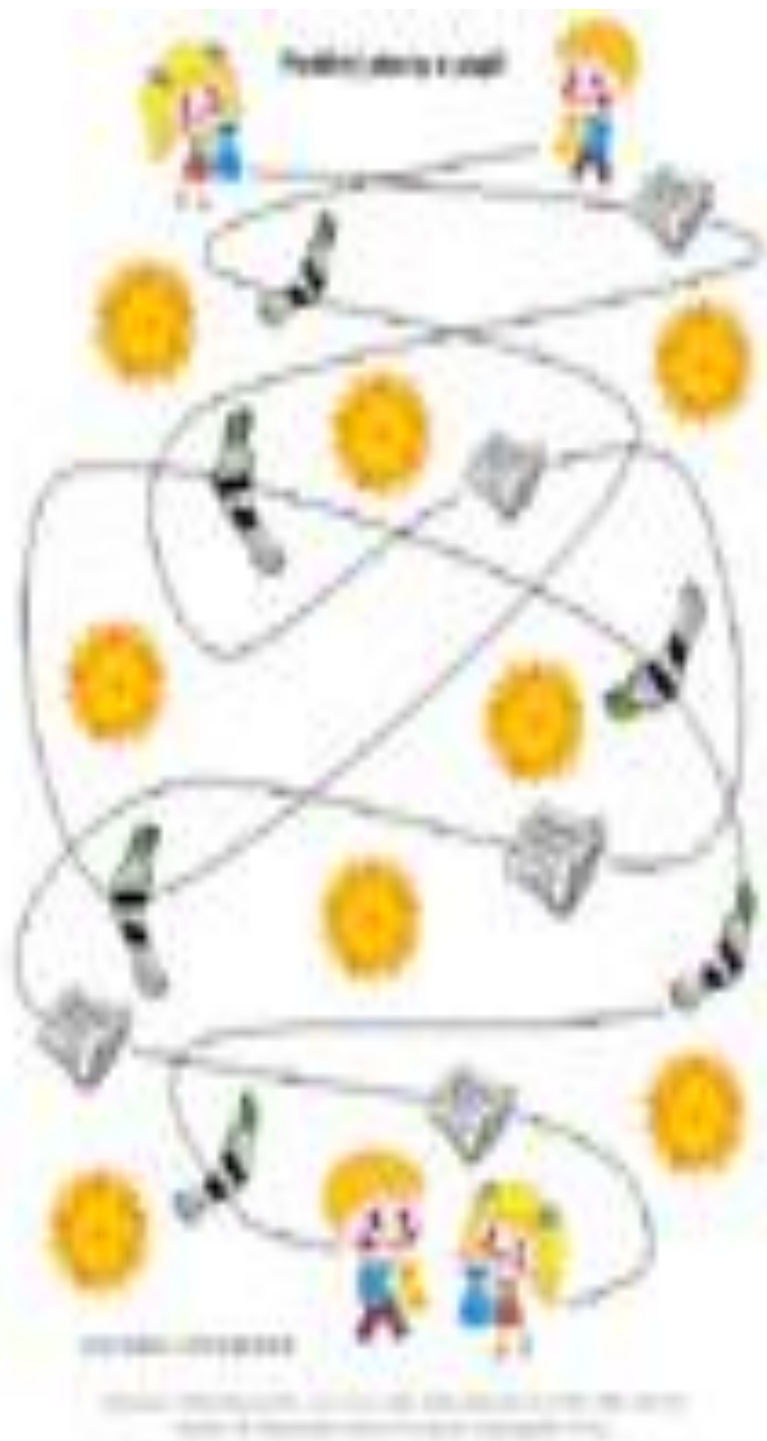

SEZNAM PŘÍLOH

Pracovní list – Ekologické bludiště

Pracovní list – Tulipán

PŘÍLOHA P I: EKOLIGICKÉ BLUDIŠTĚ

PŘÍLOHA P I: TULIPÁN

DOMALOVÁNKA TULIPÁN

